

ПРАВНИ АСПЕКТИ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА ДОКУМЕНТАРНИЯ АКРЕДИТИВ В МЕЖДУНАРОДНАТА ТЪРГОВИЯ

Ирена Николова

Резюме

Документарният акредитив е най-често прилаганият метод за плащане в международния бизнес. Предизвикателствата при документарните акредитиви възникват освен поради тяхното разнообразие, както и заради наличието на ограничения при издаването и изпълнението им в някои държави.

Целта на статията е да се разгледат действащите еднообразни правила и обичаи, както и нормативната рамка в България, и да се анализират проблемите, пред които са изправени участниците, прилагащи документарни акредитиви в международна среда.

Ключови думи: документарен акредитив, форми на плащане в международната търговия, Еднообразни правила и обичаи на Международната търговска камара, Търговски закон

DOCUMENTARY CREDIT APPLICATION IN INTERNATIONAL TRADE: LEGAL ASPECTS

Irena Nikolova

Abstract

The documentary credit is the most popular method of payment in international business. The documentary credit challenges arise due to their variety and certain restrictions in the editing and application process in different countries.

The purpose of the paper is to review the present ICC uniform customs and practice and the Bulgarian legislation on documentary credits, and to analyse the possible issues of their application in international environment.

Keywords: letter of credit/ documentary credits, methods of payment in international trade, ICC uniform customs and practice, Commercial Code

Въведение

Практиката в областта на търговията в повечето случаи предшества въвеждането на нормативните правила в международното право, а оттам и във вътрешното законодателство. Формите на плащане не правят изключение от това неписано правило, още повече, че документарният акредитив е най-често прилаганият метод за плащане в международния бизнес. Чрез Еднообразните правила и обичаи, издадени от Международната търговска камара в гр. Париж, се уреждат свързаните с него въпроси и те са възприети от повечето финансовите институции по света с цел улесняване на търговията и намаляване на рисковете при вноса и износа на стоки и предоставянето на услуги. Във вътрешното законодателство в България това е уредено в Търговския закон.

Предизвикателствата при прилагането на документарните акредитиви възникват освен поради тяхното разнообразие и поради наличието на ограничения при издаването и изпълнението им в някои държави. Освен това възможностите за извършването на електронни разплащания също допринесоха за нарастване на обема и скоростта на транзакциите в бизнеса.

Целта на статията е да се разгледат действащите еднообразни правила и нормативната рамка в България и да се анализират проблемите, пред които са изправени участниците, прилагащи документарни акредитиви в международна среда.

1. Законодателството по отношение на документарния акредитив

Възприетите форми на плащане в международната търговия са четири и включват авансов превод, открита сметка, документарен акредитив и документарно инкасо¹. В някои

---

¹ Повече за видовете плащания в търговията вж. Николова, И. *Финансиране на международната търговия*. София: Нов български университет, 2015, Тема 6, 184–215.

случаи търговските камари и министерствата на търговията² включват и консигнацията като възможност за извършване на разплащания между участниците в търговията.

Документарният акредитив се ползва в търговията много преди да бъдат формулирани юридическите правила за неговото прилагане. Според David Bischof³ историята на акредитива може да се проследи до 3000 г. пр. н. е., когато в Древен Вавилон и Египет са го ползвали като начин за разплащане между страните. По-късно акредитивът продължава да се ползва между участниците в търговската сделка с цел намаляване на разходите и повишаване на сигурността. Това се ползва вместо пренасянето на ценни метали и различни валути от една държава в друга заедно със стоките.

Когато доверието между страните по сделките намалява поради започналата Първа световна война, се намесват банките като гарант по разплащанията между страните. Едва след този период може да се говори за документарен акредитив, който наподобява настоящето разбиране на този метод за разплащане между страните. Според Reinhard Längerich⁴ обаче документарният акредитив възниква като формата, позната ни днес, в края на XVIII век, като с времето се включват повече детайли, и се развива след Първата световна война.

Трябва да се отбележи, че документарният акредитив между страните по търговската сделка без участието на банките в процеса на извършване на плащанията наподобява менителницата. И докато първоначално документираната форма на акредитива в историята вече не се прилага, то менителницата продължава се прилага на практика и е регламентирана и в българското законодателство⁵.

За възстановяване на доверието в областта на търговията, инвестициите, финансите и търговските отношения между засегнатите страни в периода след Първата световна война се създава Международната търговска камара (1919 г.) и първите правила, издадени от тази организация, са именно за документарните акредитиви (1933 г.). Оттогава са направени

---

² Trade Finance Guide (US Department of Commerce, International Trade Administration). Export.gov – Helping Business Export [online]. 2012 [viewed August 2019]. Available from: <https://www.export.gov/TradeFinanceGuide>.

³ Bischof, D. Letters of credit (LCs): recognizing the value of simple trade instruments, The rich history of the LCs. *International Chamber of Commerce* [online]. 12.07.2016 [viewed August 2019]. Available from: <https://iccwbo.org/media-wall/news-speeches/letters-of-credit-lcs-recognizing-the-value-of-simple-trade-instruments/>.

⁴ Längerich, R. *Documentary credits in practice* (second edition). Copenhagen: Nordea, 2009, 24–25.

⁵ Повече за менителница вж. *Търговски закон*, Глава тридесета – „Менителница“, чл. 455–534, в сила от 01.07.1991 г., отразена деноминацията от 05.07.1999 г., обн. ДВ., бр. 48 от 18 юни 1991 г., последно изм. и доп. ДВ., бр. 28 от 5 април 2019 г., доп. ДВ., бр. 33 от 19 април 2019 г.

няколко редакции на тези правила, като актуалното издание е от 1 юли 2007 г. и е шестото поред издание (UCP 600)⁶.

Целта на тези правила е да се въведат единни указания за банките в света при изпълнение на плащанията с документарни акредитиви. Тяхното прилагане е доброволно, има препоръчителен, но не и задължителен характер за финансовите институции. Въпреки това тези еднообразни правила и обичаи обобщават и синтезират практиката в международната търговия по отношение на разплащанията с акредитиви и са основен инструмент при тяхното изпълнение. Освен това с въвеждането им се възстановява и доверието между отделните участници в търговските и финансовите отношения в света.

Поради своя препоръчителен характер, за да бъдат приложими към конкретен документарен акредитив, трябва изрично да се посочи, че неговото изпълнение следва именно Еднообразните правила и обичаи за документарни акредитиви. Това е представено още в чл. 1 от Правилата на Международната търговска камара, за да се избегне евентуално противоречие с вътрешното законодателство на която и да е страна. Когато изрично е указано, че се следват тези правила, то те стават задължителни за страните, които участват при сключване и изпълнение на акредитива.

Въпреки препоръчителния характер на Еднообразните правила и обичаи за документарни акредитиви те се прилагат активно в практиката от финансовите институции и са предпочитани от износителите и вносителите в международната търговия.

Определението за акредитив е дадено в чл. 4 от Еднообразните правила, където са описани ангажиментите на банките и „Акредитивът по своето естество е операция, отделна от договора за продажба или друг договор, на който може да се основава“. Така ясно се определя, че в международната търговия след сключване на договора за покупко-продажба на стоки или предоставяне на услуги (търговски договор) се сключва договор за акредитив, който е отделен от него.

Предвид развитието на технологиите съществува и *допълнение към Еднообразните правила и обичаи за документарни акредитиви (eUCP 600)*⁷, които се отнасят за тяхното представяне по електронен път. Всъщност то допълва, но не противоречи на еднообразните

---

⁶ *Еднообразни правила и обичаи за документарните акредитиви* (Брошура № 600 Е на Международната търговска камара, Париж). София: Българска търговско-промишлена палата, 2007, 12–95.

⁷ *Пак там*, 102–114 (*Допълнение към еднообразните правила и обичаи за документарните акредитиви при представяне по електронен път*).

правила, като се уточняват конкретни дейности, свързани с електронното изпълнение на акредитивите.

Обикновено издаването на правила и предписания от страна на Международната търговска камара е съпроводено и от коментари или разяснения на работните групи, участвали в тяхното изготвяне. Еднообразните правила и обичаи за документарни акредитиви не правят изключение, като към тях има публикувана т.нар. банкова практика (от англ. ез. „International Standard Banking Practice”) ISBP 745⁸. В нея са представени насоки за практическото приложение на документарните акредитиви по света и в същото време са включени бланки и насоки за търговските документи, придружаващи изпълнението на акредитива. Това допринася за намаляване на пропуските и неточностите при изготвянето и приложението на отделните етапи от акредитива от всички участници в този процес.

Освен споменатите Еднообразни правила и обичаи и Допълнението към тях съществуват още три вида документи, които се прилагат в международната търговия и са свързани с документарните акредитиви:

- *Конвенция на ООН за гаранциите и стендбай акредитивите*⁹, като тя е ратифицирана от осем държави в света (Беларус, Еквадор, Ел Салвадор, Габон, Кувейт, Либерия, Панама, Тунис). САЩ са я подписали, но не е ратифицирана от тях, което не ги прави страна при нейното прилагане. Нейното ограничено ратифициране не я прави разпознаваема сред участниците в международната търговия, включително и в България.
- *Еднообразни правила на гаранциите при поискване (URDG 758)*¹⁰. Те се разглеждат в контекста на документарните акредитиви, които в някои свои разновидности могат да се ползват като гаранции, а не толкова като форма на плащане.

---

⁸ *International Standard Banking Practice – ISBP 745*. International Chamber of Commerce, ICC Publication No. 745E, 2013 Edition.

⁹ United Nations Convention on Independent Guarantees and Stand-by Letters of Credit (New York, 1995). Entry into force: 1 January 2000. *United Nations Commission on International Trade Law* [online]. [viewed August 2019]. Available from: https://uncitral.un.org/en/texts/payments/conventions/independent_guarantees.

¹⁰ *Uniform Rules for Demand Guarantees – URDG 758*. International Chamber of Commerce, ICC Publication No. 758E, 2010 Edition.

- *Международни практики за стендбай акредитивите (ISP 98)*¹¹, които се отнасят конкретно до един от видовете акредитиви. Наподобява гаранциите и се прилага именно в подобни случаи. Освен това, когато вътрешното законодателство не позволява издаването на гаранции по конкретна сделка, то тогава стендбай акредитивите са решението.

Въпросите, свързани с документарните акредитиви, не намират изрично място в европейското законодателство, а само отделните държави членки уреждат това в своите търговски закони и кодекси. Това се отнася и за България, където в Търговския закон¹² Раздел V на Част IV – „Търговски сделки“, се включват от чл. 435 до чл. 441 въпросите, свързани с документарния акредитив. В чл. 435 (1) акредитивът се определя като „едностранно писмено изявление на банка, с което тя се задължава да плати на посоченото в акредитива лице сумата по акредитива, ако то предаде на банката в срока по акредитива описаните в него документи и изпълни другите негови условия“.

Освен като форма на плащане, което е разбирането за акредитива в широк смисъл, както посочва О. Герджиков¹³, в тесен – това е една от сделките, когато издателят на акредитива поема задължение да плати на бенефициера. Освен това акредитивът поражда система от отношения, при която участващите страни сключват сделки помежду си: бенефициер, наредител, банката-издател (акредитивна банка) и авизираща банка.

Тази връзка между участниците в търговската сделка и акредитива е разпознаваема в държавите, които приемат Еднообразните правила и обичаи за документарните акредитиви. Различията възникват по отношение на наименованията на участниците в юридическата и икономическата практика. Така например в международната търговия бенефициерът е износител или продавач, или още бенефициент, наредителят е също вносител или купувач.

По отношение на правната рамка в България Търговският закон е водещ при прилагането на документарните акредитиви, включително в практиката на банките и останалите участници в международната търговия. Еднообразните правила и обичаи за

---

¹¹ *The International Standby Practices – ISP98*. The Institute of International Banking Law & Practice: First published in this format in October 1998, Reprinted in November 2010.

¹² *Търговски закон*, в сила от 01.07.1991 г., отразена деноминацията от 05.07.1999 г., обн. ДВ., бр. 48 от 18 юни 1991 г., последно изм. и доп. ДВ., бр. 28 от 5 април 2019 г., доп. ДВ., бр. 33 от 19 април 2019 г.

¹³ Герджиков, О. *Търговски сделки*. Трето преработено и допълнено издание. София: Труд и право, 2008, 266–267.

документарните акредитиви, както и свързаните с тях документи също се вземат предвид при оформянето на документите при международните търговски сделки.

2. Прездвикателства при прилагане на документарните акредитиви

Регламентирането на документарния акредитив в нормативните документи дава основата за неговото приложение в икономическата и юридическата практика. Като форма на плащане той подпомага дейността на участниците в международната търговия и предоставя по-висока сигурност при реализиране на сделките между тях. Освен това формулирането на ясни правила за сключването на договор за акредитив дава възможност на банките в различни части на света за съпоставимост на практиките и допускането на по-малко неточности и недоразумения при съпровождащите документи.

Еднообразните правила и обичаи за документарните акредитиви се прилагат в 175 държави и приблизителният обем годишно от различните видове акредитиви е около и над 1 трлн. щ. д. в света¹⁴. Но трябва да се направи уточнението, че съществуват държави, където тези правила не са приети, а имат свои, и в тези случаи засегнатите страни е необходимо по-задълбочено да познават вътрешното законодателство и практики.

Когато се представят данните за разплащанията и обемът на средствата при формите за плащане, е необходимо уточнението, че това е информация, предоставена от отделните банки и финансови институции на Международната търговска камара. Обикновено това са нейни членове и са включени като представители в отделни комисии и работни групи. Но в зависимост от броя институции, които са се включили в отделните проучвания, обобщената информация може да се различава.

Статистиката за акредитивите на Международната търговска камара ги разделя на два вида: експортни и импортни¹⁵, като те са част от на т.нар. търговски финанси (от англ. „trade finance”), заедно с гаранциите и финансиранията в международната търговия. От настоящата година към тези четири категории на търговските финанси се включват финансиранията на вземанията по търговските сделки.

---

¹⁴ UCP 600 and Letters of Credit: Trade Finance Global 2019 Guide. *Trade Finance Global* [online]. [viewed August 2019]. Available from: <https://www.tradefinanceglobal.com/letters-of-credit/ucp-600/>

¹⁵ *ICC Trade Register Report 2018: Global Risks in Trade Finance*. International Chamber of Commerce, ICC Publication No. 896 E, Printed in June 2019.

Конкретно за 2017 г. общият обем на операциите в областта на търговските финанси е около 4,6 трлн. щ. д., като 60% от тях или 2,76 трлн. щ. д. са само от документарни и стендбай акредитиви. Останалите средства се разпределят за гаранциите и документарно инкасо. Данните са формирани на основата на получена информация от 251 банки от 91 държави¹⁶.

По отношение на отчитането на неплащанията данните се базират на информация от 25 водещи световни банки и финансови групи. Според тях акредитивите са с най-нисък дял от неплащане, който е между 0,03% и 0,07% от всички акредитиви. В сравнение, при гаранциите и финансиранята в търговията този дял е съответно 0,19% и 0,25%. Така акредитивите се определят като най-надеждният инструмент на търговските финанси.

Въпреки състоянието на акредитивите днес и мястото, което заемат в търговските финанси, се наблюдава тенденция за намаляване на дела на документарните операции и увеличаване на разплащанията чрез открита сметка. Това е продиктувано не само от изискванията за документи при акредитива, но и от несигурността и протекционизма в международната търговия.

Така, предвид мястото на акредитивите в търговските финанси и развитието на процесите в международната икономика, могат да се формулират следните предизвикателства, които са свързани както с правната, така и с икономическата страна:

- Акредитивът е и форма на плащане, но и договор, който възниква на основата на търговска сделка. Когато се стигне до *спорове между страните по отделните клаузи в договора*, поради различията във вътрешното право и практики в една държава в сравнение с друга настъпват забавяния при плащанията. Това се отразява и върху търговските сделки;
- *Броят и обемът на документите*, придружаващи изпълнението на акредитива, водят до забавяне в реализиране на плащанията;
- *Дигитализацията на процесите* не улеснява отделните етапи при изпълнение на плащанията чрез акредитив, поради изискванията за предотвратяване на кредитния риск при банките. Освен това, макар и електронни, броят и обемът на

---

¹⁶ ICC Global Survey on Trade Finance – 2018 Global Trade: Securing Future Growth. International Chamber of Commerce, Tenth Annual Edition, 2018.

- документите остава. Възникването на спорове, поне на този етап, също остава като възможност, независимо от развитието на технологиите;
- При липсата на *клауза за арбитраж* се удължава времето за решаване на мястото за уреждане на възникнали други спорове. Тъй като акредитивите се прилагат във всички части на света, то и практиките и обичаите не са унифицирани и споровете се уреждат по различни процедури;
  - Изпълнението на акредитива е обвързано с *кредитоспособността на платеща* и когато кредитният риск е висок, банката отказва неговото изпълнение. Това се случва и при липсата на достатъчно наличност на парични средства по сметката. Правилата за оценка на кредитния риск също са различни и в зависимост от тях настъпва забавяне в обявяване на решението на банката;
  - Друг вид риск, който при акредитивите има съществено значение за неговото изпълнение, е *операционният*. Доста често при попълването на изискуемите документи се допускат грешки или неточности, за които след това са необходими време и средства да бъдат коригирани и отстранени.

Това са част от предизвикателствата пред приложението на акредитива като форма на плащане в търговията, като се наблюдава и увеличаване на разходите за неговото откриване и изпълнение. Така останалите недокументарни варианти за плащане, като открита сметка или авансов превод, стават по-привлекателни за участниците по търговската сделка.

По отношение модернизирването на търговските финанси има предложения за използване на финансовите технологии (D. Larson¹⁷), като блокчейн и „умни договори“ (smart contracts), с цел преодоляване на предизвикателствата при ползването на документарните акредитиви за разплащания между износителите и вносителите, и най-вече при управлението на документите и намаляването на времето за тяхното обработване.

Нормативното регулиране на дейностите, базирани на финансовите технологии, поне на този етап все още не е ясно дефинирано, а и банките и останалите финансови институции са внимателни при въвеждане на нови практики.

---

¹⁷ Larson, D. Mitigating Risky Business: Modernising Letters of Credit with Blockchain, Smart Contracts and the Internet of Things. *Michigan State Law Review* [online], vol. 2018 (4), publication date 2019, 971 [viewed August 2019]. Available from: <https://digitalcommons.law.msu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1225&context=lr>

Изводи

Документарният акредитив към момента остава най-сигурната форма на плащане за участниците в търговската сделка, поради включването на банки в процеса на неговото изпълнение. Въпреки това трябва да се отчете нарастването на несигурността и рисковете в международната търговия, както и на увеличаването на протекционистичните мерки в отделни държави и региони.

Така очакванията са за намаляване на документарните разплащания, поради повечето документи и изискванията за оценка на кредитния риск, въпреки тяхната сигурност спрямо откритата сметка например. Развитието на технологиите и дигитализацията на дейностите от банките допринасят и за намаляване на разходите и времето за изпълнение на разплащанията между страните по търговските сделки.

Нормативната основа за акредитивите е достатъчна, за да се изпълняват този вид разплащания между участниците в отделните държави. Затрудненията са породени предимно от значителните различия във вътрешните процедури и правила на банките и финансовите институции в отделните части на света, и най-вече от недоброто познаване на практиките в партньорски държави. Със сигурност рисковете в международната търговия и дигитализацията на дейностите ще променят начина на изпълнение на разплащания между страните по търговските сделки. Правната рамка за акредитивите и останалите форми на плащане ще трябва да се актуализира след навлизане на нови правила в практиката на търговските финанси.

Библиография

1. *Еднообразни правила и обичаи за документарните акредитиви* (Брошура № 600 Е на Международната търговска камара, Париж). София: Българска търговско-промишлена палата, 2007. [Пак там, 102–114: *Допълнение към еднообразните правила и обичаи за документарните акредитиви при представяне по електронен път*].
2. Герджиков, О. *Търговски сделки*. Трето преработено и допълнено издание. София: Труд и право, 2008, 266–267.

3. Николова, И. *Финансиране на международната търговия*. София: Нов български университет, 2015, 184–215.
4. *Търговски закон*, в сила от 01.07.1991 г., отразена деноминацията от 05.07.1999 г., обн. ДВ., бр. 48 от 18 юни 1991 г., последно изм. и доп. ДВ., бр. 28 от 5 април 2019 г., доп. ДВ., бр. 33 от 19 април 2019 г.
5. Bischof, D. Letters of credit (LCs): recognizing the value of simple trade instruments, The rich history of the LCs. *International Chamber of Commerce* [online]. 12.07.2016 [viewed August 2019]. Available from: <https://iccwbo.org/media-wall/news-speeches/letters-of-credit-lcs-recognizing-the-value-of-simple-trade-instruments/>.
6. *ICC Global Survey on Trade Finance – 2018 Global Trade: Securing Future Growth*. International Chamber of Commerce, Tenth Annual Edition, 2018.
7. *ICC Trade Register Report 2018: Global Risks in Trade Finance*. International Chamber of Commerce, ICC Publication No. 896 E. Printed in June 2019.
8. *International Standard Banking Practice – ISBP 745*. International Chamber of Commerce, ICC Publication No. 745E, 2013 Edition.
9. Längerich, R. *Documentary credits in practice* (second edition). Copenhagen: Nordea, 2009, 24–25.
10. Larson, D. Mitigating Risky Business: Modernising Letters of Credit with Blockchain, Smart Contracts and the Internet of Things. *Michigan State Law Review* [online], vol. 2018 (4), publication date 2019, 971 [viewed August 2019]. Available from: <https://digitalcommons.law.msu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1225&context=lr>
11. *The International Standby Practices – ISP98*. The Institute of International Banking Law & Practice: First published in this format in October 1998, Reprinted in November 2010.
12. Trade Finance Guide (US Department of Commerce, International Trade Administration). *Export.gov – Helping Business Export* [online]. 2012 [viewed August 2019]. Available from: <https://www.export.gov/TradeFinanceGuide>.
13. UCP 600 and Letters of Credit: Trade Finance Global 2019 Guide. *Trade Finance Global* [online]. [viewed August 2019]. Available from: <https://www.tradefinanceglobal.com/letters-of-credit/ucp-600/>
14. *Uniform Rules for Demand Guarantees – URDG 758*. International Chamber of Commerce, ICC Publication No. 758E, 2010 Edition.

15. United Nations Convention on Independent Guarantees and Stand-by Letters of Credit (New York, 1995). Entry into force: 1 January 2000. *United Nations Commission on International Trade Law* [online]. [viewed August 2019]. Available from: https://uncitral.un.org/en/texts/payments/conventions/independent_guarantees.